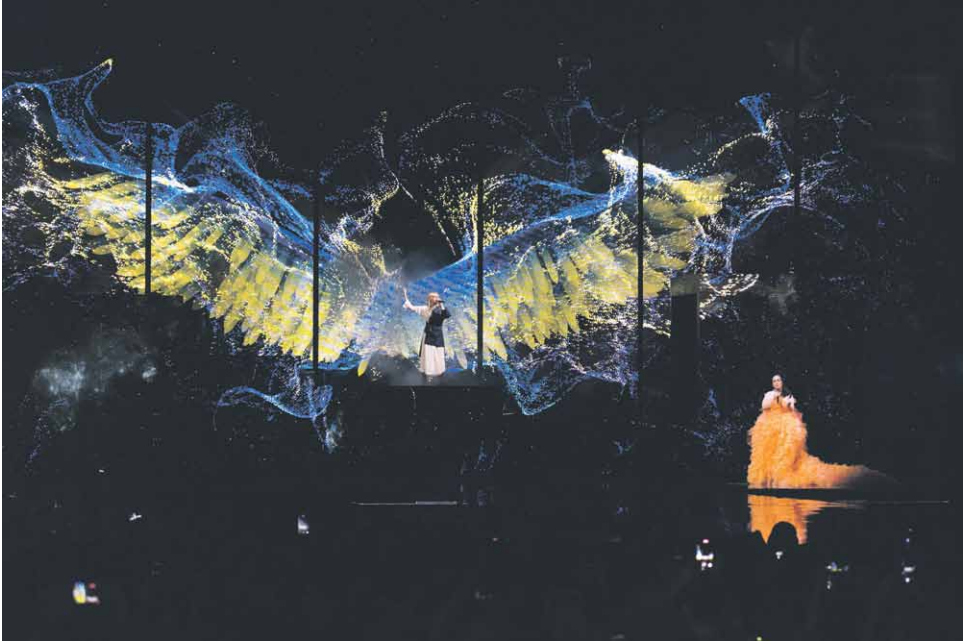

Slaavilaista solidaarisuutta Euroviisuissa 2023

Tämän kevään Eurovision laulukilpailut järjestettiin viime vuoden voittajamaan Ukrainan sijaan Englannin Liverpoolissa. Iso-Britannian Sam Ryder oli vuoden 2022 viisuissa juryjen suosikki ja sijoittui kisassa toiseksi. Tämän lisäksi Iso-Britannia on yksi EBU eli Euroopan yleisradiounionin suurrahoittajista. Siksi se tarjoutui ystävällisesti isännöimään kisat Venäjän hyökkäyssodasta kärsivän Ukrainan puolesta.

Vaikka kisat järjestettiin Iso-Britannian maaperällä, voittajamaa Ukrainan artisteja, kulttuuria ja historiaa oli pyritty nivomaan osaksi ohjelman struktuuria molemmissa semifinaaleissa ja finaali-show'ssa. Ohjelmien juonto-osuudet jaettiin kolmen brittiläisen ja yhden ukrainalaisen artistin kesken. Kilpailuesitysten välissä esitetyissä videotervehdyksissä Euroopan maantieteellisiä etäisyyksiä kurottiin umpeen rinnastamalla Iso-Britannian ja Ukrainan nähtävyyksiä ja väliaikamerot koostuivat ukrainalaisten ja brittiläisten laulajatahtien yhteisesityksistä. Lavalla kuultiin mm. yksi maailmanlaajuisesti kuuluisimmista ukrainalaisista sävellyksistä, Mikola Leontovitšin säveltämä uudenvuodenkappale *Štšedrik* eli *Carol of the Bells*, Verka Serduškan klassikkoviisu *Dancing Lasha Tumbai*, sekä Liverpoolista ponnistaneiden brittitähtien kappaleita John Lennonin ikiriipaisevasta *Imaginista* Mel C:n kuulaaseen elektropop-suosikkiin *I Turn to You*.

Ensimmäisen semifinaalin väliaikaesityksessä Ukrainaa vuonna 2010 Euroviisuissa edustanut Aljoša lauloi brittiläisen X-factor-tähden Sarah Fergusonin kanssa Duran Duran -yhtyeen kappaleen *Ordinary World* vuodelta 1992. Laulun sanoituksessa mahdollinen rakkauselämän murhe yhdistyy laajempaan tuskaan maailman mielettömyydestä ja kurjuudesta: ”En itke eilisen tähden / Sillä tavallinen elämä / odottaa vielä jossain / ja etsiessäni tieni takaisin / tavalliseen maailmaan / opin selviytymään”. Esitystä kuvitettiin lavalla näytetyillä välähdyksillä sodan vaikutuksista tavallisten ihmisten elämään. Huippukohdassa Aljoša laskeutuu taivaista vapauden enkelinä, jonka sydäimestä Ukrainan lippu räjähtää sinikeltaisena supernovana.

Kuva 1. Ensimmäisen semifinaalin väliaikashow'ssa Ukrainan Aljoša laskeutui Ukrainan lipun värittämin siivin Iso-Britannian Rebecca Fergusonin luokse. Kuva: Corinne Cumming / EBU.

Ukrainan tämän vuoden edustuskappale oli TVORCHI-yhtyeen esittämä *Heart of Steel*. Elektronista musiikkia esittävän duon muodostavat tuottaja-dj Andri Hutsuljak ja laulaja-lauluntekijä Jeffery Kenny. Kappale esitettiin pitkästä aikaa englanniksi, ja kielivalinta yhdistettynä laulaja Kennyn nigerialaistaustaan loivat mielikuvaa Ukrainasta kansainvälisenä ja avoimena kansakuntana, joka luonnollisesti loksauttaa osaksi monikulttuurista Eurooppaa. Ukraina on edustuskappaleillaan luottanut jo monena vuonna patrioottisten, kansallisten ja kansanmusiikillisten elementtien korostamiseen – ja nämä elementit toivat voiton viime vuonna Kalush Orkestran esityksessä. Siksi tukeutuminen kansainvälisempään musiikilliseen ilmaisuun ja modernin vähäeleiseen elektro-poppiin oli elegantti ja arvokkuutta huokuva valinta sotaa käyvältä maalta.

Esityksen visuaalisessa ilmeessä tietokonegrafiikat yhdistivät ihmiskehoa ja koneen osia toisintaen kappaleen elektronisen taustan ja Kennyn sielukseen laulannan tehokasta yhdistelmää. Laulun sanat toimivat kahdella tasolla kuvastaen niin kahden ihmisen välistä repivää konfliktia kuin Ukrainan kansan yhtenäisyyttä puhuttelemalla Venäjää suoraan: ”Ihan sama mitä sanot / Ihan sama miltä sinusta tuntuu / Väisty tieltäni / Sillä sydämeni on terästä”. Euroviisukomentaattorit muistivat toistuvasti pohjustaa, että laulun nimi viittaa Azovstalin terästehtaan sankareihin, joita Venäjän joukot pitkällisesti piirittivät kevään 2022 taisteluiden aikana. Tyylikäs ja poliittisesti latautunut esitys ei kuitenkaan kolahtanut yleisöön tai juryihin edellisvuoden tapaan. Ukraina sijoittui kokonaistuloksessa kuudenneksi, mikä oli kuitenkin itäisen Euroopan maiden paras tulos tänä vuonna.

Myötätunto sotaa käyvää Ukrainaa kohtaan näkyi useammankin itäisen Euroopan maan esityksessä ja kappalevalinnassa. Kaunein ja vaikuttavin slaavilaisen solidaarisuuden ilmentymä oli varmasti Tšekin edustuskappale *My Sister's Crown*. Viidestä naisartistista koos-

Kuva 2. Ukrainan TVORCHI-yhtyeen esityksessä mies ja kone sulautuivat yhteen. Kuva: Sarah Louise Bennett / EBU.

Kuva 3. Tšekin heleät sisaret vanhoivat solidaarisuuden ja suvereniteetin nimeen. Kuva: Sarah Louise Bennett / EBU.

Kuva 4. Kroatian Mama Šć -esityksen räikeä suorapuheisuus pisti monien pään pyörälle.
Kuva: Sarah Louise Bennett / EBU.

tuva folk-yhtye Vesna ("Kevät") herätti huomiota jo vahvasti visuaalisuuteen panostavalla esikatseluvideollaan. Siinä naiset on puettu hieman groteskeiksi slaavilaisiksi figuriineiksi, joita violetit pukumiehet häiriköivät ja piinaavat erilaisin metodein. Lavaesitykseen viisikko oli puolestaan pukeutunut yhdenmukaisesti hennon vaaleanpunaisiin housuasuihin ja yli-inhimillisen pitkiin letteihin.

Englanninkielisen räppiä ja kansanlaulua yhdistävän kappaleen kertosäe laulettiin ukrainaksi, ja viimeistään tämä paljasti sisaren ylistyksen monimerkityksisyyden ja poliittisen suvereniteetin sanoman: "Ei saa riisua siskoni kruunua! / Siskoni olet kaunis / Niin vahva / Rohkeana yksin / Kruunu on sinun". Kuitenkin jo pelkästään feministinen ulottuvuus teki laulun sanomasta poikkeuksellisen: nainen laulamassa toisen naisen ylistystä on edelleen populaarimusiikissa suhteellisen harvinaista. Suomessa Tšekin heleän raikasta sisarellisuutta ymmärrettiin erityisen hyvin: Suomi antoi sille sekä semifinaalin että finaalin parhaat pisteet. Vesnan lopullinen sijoitus oli kilpailussa oli kymmenes.

Astetta rajummin ja raflavammin tukensa Ukrainalle osoitti Kroatia, joka lähetti viisuihin jo 1980-luvun Jugoslaviassa suosiota niittäneen Let 3 -yhtyeen ("Lento 3"). Yhtyeen tuotantoa ovat sävyttäneet shokeeraavat lavaesiintymiset ja sopimattomat lyriikat. Edustuskappale *Mama Šć* on oletettavasti siistimmästä päästä tuotantoa, mutta sisälsi Euroviisuksi varsin suoraviivaisen poliittisen kannanoton: "Oi mikä psykopaatti / Katala, kamala psykopaatti / Ihan älytön psykopaatti / Äiti, minä joudun sotaan". Tuskin kenellekään jäi epäselväksi, ketä laulun maailmanloppua lietsovalla ja äitien sukupolven hurmanneella psykopaatilla oikein tarkoitettiin. Lavaesitys oli hämmentävä ja pelottavakin yhdistelmä ristiinpukeutuvia karvaisia ukkoja, psykedeliaa ja sots-artia.

Kuva 5. Serbian Luke Black ja kaipuu pois pahasta maailmasta. Kuva: Sarah Louise Bennett / EBU.

Kroatian mieleenpainuvan show'n varjoon jäi Serbian Luke Black, vaikka sekin lukeutui viisukevään omaperäisimpien esitysten joukkoon. Lava-show'ssa yhdistyi uusromantiikka ja industrial-henkinen synkkyys. Esityksen alussa artisti ikään kuin nukkui Ruususen unta suuressa valkeassa kukassa, josta hän vastentahtoisesti joutui heräämään mustan nahan, kaasunaamareiden ja savukoneiden täyttämään dystopiaan. Laulun nimi, *Samo Mi Se Spava* ("Haluan vain nukkua") kuvasti koronanaikaisen maailman ahdistavaa epätoivoa, mutta sanoituksen voi ajatella myös kuvastavan yleisempää ihmisen itselleen tuhoista kaipuuta sulkea silmänsä ympärillä tapahtuvalta pahalta ja käpertyä itseensä. Esityksen teknisistä ongelmista johtuen oli suuri yllätys että Serbia pääsi finaaliin, tosin siellä lopullinen sijoitus oli häntäpäässä. Luke Black omisti esityksensä toukokuun alussa 2023 tapahtuneen Belgradin kouluampumisen uhreille.

Slovenian Joker Out -yhtye osoitti puolestaan sen, että joskus slaavitkin osaavat ottaa rennommin ja vain bailata. Retrorockista ja 1990-luvun brittipopista vaikutteita ottanut *Carpe Diem* -kappale esitettiin ilahduttavasti kokonaan sloveniankielisenä. Näennäisen kepeän juhlimista ja nuoruutta ylistävän sanoituksen lomaan oli kuitenkin piilotettu myös ajankohtaisempaa sanomaa: "Pimeys vain kirkastaa silmiemme valon / Viha on teidän juttunne / Mutta me emme kuulu joukkoonne / Huudamme vain entistä kovempaa / Tanssimme, rakastamme, soitamme koko yön". Lavaesityksen visuaalinen ilme vahvisti sen, että vaaleanpunainen oli yksi tämän vuoden viisujen trendiväreistä. Slovenian edustaja nousi jo Euroviisuviikolla Suomessa otsikoihin ennen kaikkea sillä, että yhtyeen laulusolisti Bojan Cvjetičanin bondasi näyttävästi Suomen Käärijän eli Jere Pöyhösen kanssa. Yle uutisoi vielä kesäkuussa (13.6.2023), miten "Käärijän viisubestis" vieraili Suomessa ja bromance-kaksikko

*Kuva 6. Slovenian Joker Out -yhtyeen Bojan Cvjetičanin verhoutui myös vaaleanpunaiseen.
Kuva: Sarah Louise Bennett / EBU.*

Kuva 7. Käärijä backstagella finaalin jälkeen. Kuva: Chloe Hashemi / EBU.

ilmoitti olevansa ”kuin Bella ja Edward” – kauhuromanttisen Twilight-elokuvasarjan pääpari – huumorilla tietenkin.

Yli kaksi vuotta sitten *Idäntutkimuksen* numerossa 2/2021 kirjoitin siitä, miten Euroviisujen pistetilastojen tarkastelu osoittaa, että Suomi pärjäisi kisoissa paremmin, jos äänet perustuisivat juryjen sijasta pelkästään yleisöääniin. Tuolloin en pystynyt edes kuvittelemaan, että tämä totuus tulisi vielä näin kouriintuntuvan kipeästi konkretisoitumaan. Kirjoitin myös tuolloin, että juryt tuotiin alunperin takaisin heti Venäjän Dima Bilanin voiton jälkeen ikään kuin suitsimaan itäisen Euroopan – ja ennen kaikkea Venäjän – dominointia kisoissa. Nyt kun Venäjä on lopullisesti jäänyt EBUsta ulkopuolelle, ei juryjen mukanaapitoonkaan ole enää geopolitiittista perustetta. Todennäköisesti niistä tullaan luopumaan, jos ei kertarykäyksellä, niin ainakin asteittain. Ja tästä tulee olemaan Suomellekin hyötyä jatkossa, vaikka Käärijän kaltaista menestystarinaa on vaikea kuvitella kohdallemme kovin pian uudestaan. Kaikesta huolimatta Käärijän ansiosta me Euroviisujen ystävät Suomessa saimme kokea kaikkien aikojen ihanimman kevään: finaaliyleisö tömistämässä ja mylvimässä ”Cha-cha-cha:ta”, kun juontajaparot yrittävät melun keskellä julistaa juryjen pisteitä muille artisteille, tulee jäämään viisuhistoriaan.

Omistettu rakkaan ystäväni ja kollegan, Dragana Cvetanovićin (1973–2023) muistolle. Meidän oli tarkoitus kirjoittaa tämä teksti yhdessä. Sestro krasiva, oi ti silna, Horobra edina, korona tvoja!

Ira Österberg
Helsingin yliopisto